

**Змістові модулі навчальної дисципліни
«СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА
(СИНТАКСИС ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ)»**

Денна форма навчання

**Змістовий модуль 1
СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ. ГОЛОВНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ.
ДРУГОРЯДНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ**

ЛЕКЦІЙНИЙ МОДУЛЬ

**Лекція № 1
ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ СИНТАКСИСУ
СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ (2 год.)**

План

1. Предмет і завдання синтаксису, зв'язок синтаксису з іншими науками.
2. Фундаментальні поняття синтаксису.
3. Синтаксичні одиниці, їхні основні ознаки та принципи виділення.
4. Формально-синтаксичний, семантико-синтаксичний і комунікативний рівні синтаксису. Види синтаксичних зв'язків у реченні та словосполученні.
5. Семантико-синтаксичні відношення в синтаксисі.

Література

1. Балко М. В. Актуальні проблеми теорії словосполучення сучасної української мови : [монографія]. Дніпропетровськ : Вид-во «Свідлер А. П.», 2014. 349 с.
2. Баранник Д. Х. Словосполучення : [навч. посібн.]. Дніпропетровськ : РВВ ДНУ, 2007. 45 с.
3. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
4. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. I. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
5. Іваницька Н. І. Теоретичний синтаксис української мови : [посібник]. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2002. 168 с.
6. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови : [навч. посіб.]. Київ : Либідь, 1995. 312 с.
7. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
8. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
9. Сучасна українська мова: Морфологія. Синтаксис : [підручник] / за ред. А. К. Мойсієнка. Київ : Знання, 2010. С. 321–327.
10. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
11. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

**Лекція № 2
СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ ЯК ОДИНИЦЯ СИНТАКСИСУ (2 год.)**

План

1. Поняття про словосполучення, його місце в системі синтаксичних одиниць української мови.
2. Різне тлумачення словосполучення в сучасній лінгвістиці.

3. Вільні (синтаксичні), зв'язані (нерозкладні) та фразеологічні словосполучення.
4. Типи словосполучень за видом синтаксичного зв'язку.
5. Підрядні словосполучення, принципи їх класифікації.
6. Різновиди підрядних словосполучень за морфологічним характером головного компонента.
7. Синтаксичні зв'язки й семантико-синтаксичні відношення у підрядних словосполученнях.
8. Види сурядного зв'язку у словосполученні – відкритий і закритий.
9. Семантико-синтаксичні відношення у сурядних словосполученнях.
10. Прості та складні словосполучення.

Література

1. Балко М. В. Актуальні проблеми теорії словосполучення сучасної української мови : [монографія]. Дніпропетровськ : Вид-во «Свідлер А. П.», 2014. 349 с.
2. Баранник Д. Х. Словосполучення : [навч. посібн.]. Дніпропетровськ : РВВ ДНУ, 2007. 45 с.
3. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
4. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. I. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
5. Іваницька Н. І. Теоретичний синтаксис української мови : [посібник]. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2002. 168 с.
6. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови : [навч. посіб.]. Київ : Либідь, 1995. 312 с.
7. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
8. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
9. Сучасна українська мова: Морфологія. Синтаксис : [підручник] / за ред. А. К. Мойсієнка. Київ : Знання, 2010. С. 321–327.
10. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
11. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Лекція № 3

РЕЧЕННЯ ЯК ОСНОВНА СИНТАКСИЧНА ОДИНИЦЯ (2 год.)

План

1. Проблема визначення речення.
2. Основні ознаки речення. Речення і судження.
3. Принципи класифікації речень у сучасній лінгвістиці.
4. Структурно-семантичні типи речень.
5. Стверджувальні та заперечні речення.
6. Типи речень за комунікативним призначенням і експресивним забарвленням.
7. Парадигма речення.
8. Формально-синтаксичний, семантико-синтаксичний і комунікативний аспекти речення.
9. Структурна схема речення.

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
2. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. I. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.

3. Іваницька Н. І. Теоретичний синтаксис української мови : [посібник]. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2002. 168 с.
4. Іваницька Н. Л. Двоскладне речення в українській мові. Київ : Вища школа, 1986. 168 с.
5. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови : [навч. посіб.]. Київ : Либідь, 1995. 312 с.
6. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
7. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
8. Сучасна українська мова: Морфологія. Синтаксис : [підручник] / за ред. А. К. Мойсієнка. Київ : Знання, 2010. С. 321–327.
9. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
10. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Лекція № 4

ГРАМАТИЧНА ОСНОВА ПРОСТОГО ДВОСКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ (2 год.)

План

1. Поняття про двоскладне речення, вираження предикативності в ньому.
2. Характер синтаксичного зв'язку між підметом і присудком у двоскладному реченні.
3. Диференційні ознаки головних членів речення.
4. Способи вираження простого підмета в сучасній українській мові.
5. Способи вираження простого присудка.
6. Структурно-семантичні характеристики складного (подвійного) присудка.
7. Структурно-семантичні характеристики складеного іменного присудка.
8. Способи вираження складеного дієслівного присудка.

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
2. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. І. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
3. Заборна М. С. Просте речення. Складні випадки аналізу : [навч. пос. для студентів вищих пед. навч. закладів]. Тернопіль, 2002. 126 с.
4. Іваницька Н. І. Теоретичний синтаксис української мови : [посібник]. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2002. 168 с.
5. Іваницька Н. Л. Двоскладне речення в українській мові. Київ : Вища школа, 1986. 168 с.
6. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови : [навч. посіб.]. Київ : Либідь, 1995. 312 с.
7. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
8. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
9. Сучасна українська мова: Морфологія. Синтаксис : [підручник] / за ред. А. К. Мойсієнка. Київ : Знання, 2010. С. 321–327.
10. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
11. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Лекція № 5-6

СИСТЕМА І СТРУКТУРА ДРУГОРЯДНИХ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ (4 год.)

План

1. Історія та сучасний стан учення про другорядні члени речення.
2. Нове вчення про другорядні члени речення.
3. Поняття про прислівні, детермінантні члени речення та дуплективи.
4. Узгоджені та неузгоджені означення, засоби їх вираження.
5. Роль означення у структурі поширеного речення.
6. Прикладка як особлива форма означення.
7. Прямі та непрямі додатки, способи їх вираження.
8. Обставини. Семантико-синтаксичні різновиди обставин та їх роль у структурно-семантичній організації двоскладного речення.

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
2. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. I. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
3. Заборна М. С. Просте речення. Складні випадки аналізу : [навч. пос. для студентів вищих пед. навч. закладів]. Тернопіль, 2002. 126 с.
4. Іваницька Н. І. Теоретичний синтаксис української мови : [посібник]. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2002. 168 с.
5. Іваницька Н. Л. Двоскладне речення в українській мові. Київ : Вища школа, 1986. 168 с.
6. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови : [навч. посіб.]. Київ : Либідь, 1995. 312 с.
7. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
8. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
9. Сучасна українська мова: Морфологія. Синтаксис : [підручник] / за ред. А. К. Мойсієнка. Київ : Знання, 2010. С. 321–327.
10. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
11. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

ПРАКТИЧНИЙ МОДУЛЬ

Практичне заняття № 1

СИНТАКСИС СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (2 год.)

Теоретичні питання

1. Предмет і завдання синтаксису як граматичного рівня сучасної української літературної мови.
2. Типи основних синтаксичних одиниць та принципи їх виділення.
3. Синтаксичні зв'язки у реченні та словосполученні.
4. Поняття про предикативний, підрядний та сурядний зв'язки.
5. Семантико-синтаксичні відношення у реченні та словосполученні.

Література

1. Балко М. В. Актуальні проблеми теорії словосполучення сучасної української мови : [монографія]. Дніпропетровськ : Вид-во «Свідлер А. П.», 2014. 349 с.
2. Баранник Д. Х. Словосполучення : [навч. посібн.]. Дніпропетровськ : РВВ ДНУ, 2007. 45 с.
3. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
4. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. I. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
5. Іваницька Н. І. Теоретичний синтаксис української мови : [посібник]. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2002. 168 с.
6. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови : [навч. посіб.]. Київ : Либідь, 1995. 312 с.
7. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
8. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
9. Сучасна українська мова: Морфологія. Синтаксис : [підручник] / за ред. А. К. Мойсієнка. Київ : Знання, 2010. С. 321–327.
10. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
11. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Робота в аудиторії

1. Визначення основних синтаксичних одиниць.
2. Аналіз синтаксичних зв'язків у реченні та словосполученні.
3. Характеристика понять *предикативний, підрядний та сурядний зв'язки*.

Самостійна робота

1. *Законспектувати статтю: Дідук Г. Словосполучення і речення. Урок української. 2000. № 9. С.32-33.*
2. *Поясніть письмово відмінність між словом, словосполученням і реченням. Назвіть диференційні ознаки вказаних синтаксичних одиниць.*
3. *Дібрати текст 150-200 слів, визначити основні синтаксичні одиниці, характеризувати синтаксичні зв'язки в реченні та словосполученні.*

Практичне заняття № 2 **СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ В СИНТАКСИЧНІЙ СИСТЕМІ** **УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (2 год.)**

Теоретичні питання

1. Поняття про словосполучення, його місце в системі синтаксичних одиниць української мови.
2. Типи словосполучень за видом синтаксичного зв'язку.
3. Підрядні словосполучення, принципи їх класифікації.
4. Форми підрядного зв'язку в словосполученні: а) узгодження; б) керування; в) прилягання.
5. Типи семантико-синтаксичних відношень у підрядних словосполученнях.
6. Сурядні словосполучення, семантико-синтаксичні відношення між їхніми компонентами. Вільні (синтаксичні) і зв'язані словосполучення.

Література

1. Балко М. В. Актуальні проблеми теорії словосполучення сучасної української мови : [монографія]. Дніпропетровськ : Вид-во «Свідлер А. П.», 2014. 349 с.

2. Баранник Д. Х. Словосполучення : [навч. посібн.]. Дніпропетровськ : РВВ ДНУ, 2007. 45 с.
3. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
4. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. I. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
5. Іваницька Н. І. Теоретичний синтаксис української мови : [посібник]. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2002. 168 с.
6. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови : [навч. посіб.]. Київ : Либідь, 1995. 312 с.
7. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
8. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
9. Сучасна українська мова: Морфологія. Синтаксис : [підручник] / за ред. А. К. Мойсієнка. Київ : Знання, 2010. С. 321–327.
10. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
11. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Робота в аудиторії

1. Визначення сполучень слів і словосполучень.
2. Характеристика словосполучень за будовою, за морфологічним вираженням головного слова, за семантико-синтаксичними відношеннями між головним і залежним словами.
3. Аналіз способів підрядного зв'язку між словами у словосполученні.

Схема аналізу підрядного словосполучення

1. Аналізоване словосполучення.
2. Тип словосполучення за ступенем поєднання слів: лексичне, фразеологічне, синтаксичне.
3. Тип словосполучення за характером зв'язку між словами: підрядне, сурядне.
4. Основне слово, яким членом речення виступає, морфологічне вираження (частина мови, форма).
5. Залежне слово, яким членом речення виступає, морфологічне вираження (частина мови, форма).
6. Тип словосполучення за морфологічним вираженням головного слова: дієслівне, іменникове, прислівникове, прикметникове.
7. Тип словосполучення за складом: просте, складне.
8. Тип словосполучення за характером смислових відношень між залежним і головним словом: атрибутивне, об'єктне, обставинне.
9. Тип підрядного зв'язку між головним і залежним словом:
 - ✓ *узгодження*: а) повне чи неповне? б) у яких граматичних значеннях? в) якими засобами виражене узгодження?
 - ✓ *керування*: а) сильне чи слабке? б) якими засобами виражене (інтонація, флексія, прийменник)? в) безпосереднє чи посереднє?
 - ✓ *прилягання*: а) якими засобами виражене прилягання?
 - ✓ *тяжіння*: а) якими засобами виражене (інтонація, флексія)?

Зразок

Вгорі латкою палає жовтогаряче небо вечора (В. Винниченко).

1. Аналізоване словосполучення: *жовтогаряче небо*.
2. Словосполучення синтаксичне, синтаксично змінне.
3. За характером синтаксичного зв'язку підрядне.

4. Основне (головне) слово небо, підмет, виражений іменником у називному відмінку.
5. Залежне слово жовтогаряче, узгоджене означення, виражене прикметником середнього роду в називному відмінку однини.
6. За морфологічним вираженням головного слова словосполучення іменникове.
7. За складом просте.
8. За характером смислових відношень між залежним і стрижневим словом – атрибутивне.
9. Залежне слово зв'язане з головним зв'язком узгодження, повне, у середн. роді, називному відмінку однини, виражене узгодження інтонацією і флексією -е.

Самостійна робота додому

1. *Законспектувати статтю:* Вихованець І.Р. Типи словосполучень. *Філологічні студії*. 2000. № 1. С. 6 - 9.
2. *Знайти зайве словосполучення за типом синтаксичного зв'язку:*
 - 1) зустрілися біля театру, червоний від хвилювання, з нашими друзями, промінь сонця, перевіривши почуття;
 - 2) бажання знати, сьогодні вночі, найголовніше завдання, дуже тихо, дорога ліворуч;
 - 3) гідний уваги, найкращі землі, ніжний шепіт, сонячні зайчики, моя мрія.
3. *Охарактеризувати словосполучення за типом синтаксичного зв'язку, синтаксичних відношень та морфологічним вираженням стрижневого слова.*
Наблизився до нього, його голос, обриваючи яблука, тихенько заспівав, місто Умань, темний ліс, творчість Шевченка, почувши пісню, вміння переконувати, сонячний промінь, широкі обійми, радісно тремтить, поет-романтик.
4. *Виписати із речень усі словосполучення, дати їм повну характеристику.*
1. Із правдою розлучені слова кудись біжать по сірому перону. 2. Ще над Дніпром клубочиться задуха, і пахне степом сизий деревій. 3. Лункі октави дальніх пологів запише обрій у вечірній простір (Із творів Л. Костенко).

Практичне заняття № 3 **РЕЧЕННЯ І ЙОГО ОСНОВНІ ОЗНАКИ (2 год.)**

Теоретичні питання

1. Поняття про речення. Основні ознаки речення.
2. Формально-синтаксична, семантико-синтаксична і комунікативна організація речення.
3. Поняття про структурну схему речення.
4. Синтаксичні категорії речення.
5. Структурно-семантичні типи простих речень.
6. Типи речень за комунікативним призначенням та експресивним забарвленням.

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
2. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. І. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
3. Іваницька Н. І. Теоретичний синтаксис української мови : [посібник]. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2002. 168 с.
4. Іваницька Н. Л. Двоскладне речення в українській мові. Київ : Вища школа, 1986. 168 с.
5. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови : [навч. посіб.]. Київ : Либідь, 1995. 312 с.
6. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
7. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.

8. Сучасна українська мова: Морфологія. Синтаксис : [підручник] / за ред. А. К. Мойсієнка. Київ : Знання, 2010. С. 321–327.
9. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
10. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Робота в аудиторії

1. Вправи на виділення типів речень за метою висловлення.
2. Аналіз речень за структурними ознаками граматичної основи

Самостійна робота додому

1. *Законспекуйте статтю:* Загнітко А. П. Типологія синтаксичних зв'язків у внутрішній структурі українського простого речення. *Українське мовознавство*. 2004. Вип. 31. С. 48–55.
2. *Спишіть текст, поділивши його на речення; поставте розділові знаки.*

Якось узимку я поглянув у вікно і застиг від несподіванки знадвору на гілці горобини гойдався красивий сірий птах і я здогадався то дрізд-горобинник він ласував примороженими плодами затамувавши подих я стежив за кожним його рухом одне мені не сподобалось як дрізд не по-хазяйськи розтринькував ягоди одну проковтне іншу на землю кине аж згодом я зрозумів чому дрізд це робив у лютому коли сонце пригріло і сніг розтав ягідки з'явилися на світ цілі-цілісінькі наче щойно з гілки зірвані значить дрізд-горобинник не смітив ними він ощадливо тримав їх у снігу аби було що їсти й весною розумна пташка (За К. Наріжним).

3. *Випишіть із творів української літератури по 2 окличних речення різних видів: розповідно-окличних, питально-окличних, спонукально-окличних.*

Практичне заняття № 4-5

ГОЛОВНІ ЧЛЕНИ ДВОСКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ (4 год.)

Теоретичні питання

1. Поняття про двоскладне речення, вираження предикативності в ньому.
2. Диференційні ознаки головних членів речення.
3. Зв'язок підмета з присудком.
4. Простий підмет і способи його вираження.
5. Складений підмет і його структурні типи.
6. Простий присудок, його вираження.
7. Типи складених присудків: дієслівний складений присудок; іменний складений присудок.
8. Структурно-семантичні особливості складного (подвійного) присудка.

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
2. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. I. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
3. Заборна М. С. Просте речення. Складні випадки аналізу : [навч. пос. для студентів вищих пед. навч. закладів]. Тернопіль, 2002. 126 с.
4. Іваницька Н. І. Теоретичний синтаксис української мови : [посібник]. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2002. 168 с.
5. Іваницька Н. Л. Двоскладне речення в українській мові. Київ : Вища школа, 1986. 168 с.

6. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови : [навч. посіб.]. Київ : Либідь, 1995. 312 с.
7. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
8. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
9. Сучасна українська мова: Морфологія. Синтаксис : [підручник] / за ред. А. К. Мойсієнка. Київ : Знання, 2010. С. 321–327.
10. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
11. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Робота в аудиторії

1. Вправи на визначення способів вираження простого і складеного підмета.
2. Аналіз способів вираження простого присудка та ускладнених форм простого присудка.
3. Характеристика структурних різновидів іменного та дієслівного складеного присудків.

Самостійна робота додому

1. *Складіть речення, у яких би в ролі підмета були слова: шестеро, військовий, ого-го-го, варити, хтось.*
2. *Складіть речення, у яких би присудок був виражений: 1) дієсловом майструвати у минулому часі дійсного способу; 2) дієсловом креслити у теперішньому часі дійсного способу; 3) дієсловом шити у майбутньому часі дійсного способу; 4) дієсловом працювати в умовному способі; 5) дієсловом виконувати в наказовому способі; 6) інфінітивом отримати.*
3. *Визначте предикативну основу. Назвіть структурний різновид кожного з головних членів речення, вкажіть на їх морфологічне вираження. З'ясуйте різновид синтаксичного зв'язку між ними.*

І він не зміг іти. Він прихилився раптом до колони (Л. Костенко). Говорити він умів і завжди бундючно підкреслював свій жертвений героїзм за долю чужої йому країни (І. Ле). Я – твій ровесник (В. Сосюра). Погноблена частина душі зненацька випростовувала крила у невиразному, жагучому пориві (В. Підмогильний). Те її «Я тебе чекатиму» ніжно юрмилося десь в потаємному куточку Андрієвого серця (Газета). Поля й толока лежали покриті грубою верствою снігу (М. Коцюбинський). А чоловік візьми та й виміняй коня (Народна творчість).

4. *Знайдіть граматичні основи речень. Визначте тип головних членів речення та засоби їх вираження. Поясніть наявність або відсутність тире між ними.*

Краса – верховний учитель (О. Донченко). Норма висіву кропу – два грами на квадратний метр землі, глибина загортання – 1-2 см (Журнал). Яке то щастя – свій народ у світлі бачити! (Д. Павличко) Насипати вали, закласти в мурах діри – козакам на ніч роботи (Я. Качура). Жить – сльози лить (Леся Українка). Заміж вийти – не дощову погоду пересидіти (Народна творчість).

5. *Напишіть твір-мініатюру «Осінь», вживаючи у ролі присудків слова і сполучення слів: прийшла, холоднішають, починає жовтіти, стає золотим, закінчують збирати, буде вінцем.*

Практичне заняття № 6-7

ДРУГОРЯДНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ ЯК КОМПОНЕНТИ ПОШИРЕНИХ СИНТАКСИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ (4 год.)

Теоретичні питання

1. Сучасний стан учення про члени речення.
2. Обов'язкові й факультативні члени речення.
3. Семантико-граматичні ознаки другорядних членів речення.
4. Узгоджені й неузгоджені означення, способи вираження.
5. Прикладка як різновид означення. Прямий та непрямий додатки, специфіка їх вираження.
6. Типи обставин за значенням.
7. Синкретичні члени речення.
8. Дуплексиви.
9. Детермінанти та прислівні поширювачі.

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
2. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. I. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
3. Заборна М. С. Просте речення. Складні випадки аналізу : [навч. пос. для студентів вищих пед. навч. закладів]. Тернопіль, 2002. 126 с.
4. Іваницька Н. І. Теоретичний синтаксис української мови : [посібник]. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2002. 168 с.
5. Іваницька Н. Л. Двоскладне речення в українській мові. Київ : Вища школа, 1986. 168 с.
6. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови : [навч. посіб.]. Київ : Либідь, 1995. 312 с.
7. Ожоган В. М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
8. Слинько І. І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
9. Сучасна українська мова: Морфологія. Синтаксис : [підручник] / за ред. А. К. Мойсієнка. Київ : Знання, 2010. С. 321–327.
10. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
11. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Робота в аудиторії

1. Виконання вправ на визначення означень (узгоджених та неузгоджених).
2. Вправи на розрізнення прикладок і означуваного слова.
3. Аналіз додатків (прямих і непрямих, придієслівних і приіменних та залежно від слів категорії стану).
4. Виконання вправ на розмежування приіменних непрямих додатків і неузгоджених означень).
5. Вправи на виділення обставин, з'ясування їх типів.
6. З'ясування способів вираження обставин.
7. Синтаксичний аналіз простого речення.

СИНТАКСИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ

Синтаксичний аналіз простого речення передбачає загальну характеристику речення, виокремлення його структурно-семантичних компонентів та їхній опис.

Схема

1. Указати, що речення просте.
2. Тип речення за метою висловлення: розповідне, питальне, спонукальне.
3. Речення окличне чи неокличне.
4. Охарактеризувати речення за його будовою:
 - а) двоскладне чи односкладне (тип односкладного);

- б) поширене чи непоширене;
- в) повне чи неповне (вказати, який член речення пропущено);
- г) ускладнене чи неускладнене (чим ускладнене).

5. Підмет, його тип, чим він виражений.
6. Присудок, його тип, чим він виражений.
7. Другорядні члени, їх типи, чим виражені, від яких членів речення залежать, яким типом зв'язку з ними пов'язані (спочатку розглядаємо групу підмета, а потім групу присудка).
8. Пояснити розділові знаки.

Зразок

Марійка мовчки дивилась на здивовану подругу (О. Десняк).

1. Речення просте.
2. Розповідне.
3. Неокличне.
4. Двоскладне, поширене, повне, неускладнене.
5. Підмет *Марійка*, простий, виражений іменником жіночого роду, однини, називного відмінка.
6. Присудок *дивилась*, простий, виражений дієсловом дійсного способу, минулого часу, недоконаного виду, жіночого роду, однини. Зв'язок між підметом і присудком – координація.
7. Група підмета відсутня. У групі присудка є другорядні члени речення: обставина способу дії *мовчки*, виражена прислівником, залежить від присудка *дивилась* (*дивилась* (як?) *мовчки*) і поєднується з ним зв'язком прилягання; непрямий додаток *на подругу*, виражений іменником (знахідного відмінка, однини, жіночого роду) з прийменником, залежить від присудка (*дивилась* (на кого?) *на подругу*) і поєднується з ним зв'язком керування; узгоджене означення *здивовану*, виражене дієприкметником (знахідного відмінка, однини, жіночого роду, пасивного стану), залежить від додатка (*подругу* (яку?) *здивовану*) і поєднується з ним зв'язком узгодження.
8. Розділові знаки відсутні.

Самостійна робота додому

1. *Законспекуйте статтю:* Дубова О. А. Другорядні члени речення з синкретичними означально-обставинними ознаками. *Мовознавство*. 1989. № 6. С. 64–69.
2. *Знайдіть означення, визначте спосіб зв'язку означення з означуваним словом. На що вказують означення (якість, порядок при лічбі, приналежність тощо)? Якими частинами мови виражені?*

Живопис – один з основних видів образотворчого мистецтва, художнє зображення на площині предметного світу кольоровими фарбами. За призначенням та особливостями художнього виконання живопис поділяється на такі види: монументальний, декоративний та станковий.

Монументальному живопису властиві філософське розуміння дійсності, суспільно-значимий зміст, масштабність задуму, громадянський пафос, високий лад образів, звернення до великої колективної аудиторії. Декоративний живопис призначений для прикраси. Станковий живопис об'єднує твори самостійного значення, не пов'язані з архітектурним ансамблем (3 книги «Українська культура: історія і сучасність»).

3. *Знайдіть у поданому тексті додатки. З'ясуйте: 1) від якого слова вони залежать; 2) на яке питання відповідають; 3) якою частиною мови виражені; 4) прямий чи непрямий додаток.*

Юрій Львович Далецький – всесвітньовідомий математик, гордість вітчизняної науки. Основні праці вченого присвячені дослідженню сучасних проблем математичного аналізу, теорії ймовірностей, теорії диференціальних рівнянь і математичної фізики. Ним написано біля 200 наукових праць, серед них значну

частину складають ґрунтовні статті та монографії, які перекладено англійською мовою. До скарбниці світової літератури з математики і теоретичної фізики увійшла важлива формула Далецького-Троттера про мультиплікативне представлення еволюційного інтеграла. За вагомий внесок у розвиток національної освіти академіку НАН України Юрію Далецькому присвоєно почесне звання – Заслужений діяч науки і техніки України (3 журналу).

4. *Спишіть. Підкресліть обставини, визначте їх вид, спосіб зв'язку з пояснюваним словом.*

У саму спеку, опівдні, сідаю в човен. Шорсткий холодний комиш, як стіна, з обох боків. Між ними березка витріщає на мене великі білі баньки. На воді ряска, немов руда кора, по ній стрибають довгоногі павуки, перебираючись через уламки листу та комишу. Човен ледве-ледве пролазить. Скрізь брудно. Я розумію чистьоху-німфу, що підстелила перше широке блискуче листя, як килимок, а тоді вже поклала своє біле воскове тіло. Фіолетовий паслін звисив над нею свої ягідки. Татарське зілля витика поруч з води ясно-зелені гострі мечі. Я, спиняючись, кладу весло і дивлюся. Як тут тихо. Я бачу, як дихає комиш, як дихає вода і ледве здіймає, неначе груди, руду кору ряски. Я бачу, як ту кору пробивають зелені голови жаб, розкривають широкі рожеві роти, а відтак плямкають мокрими губами, немов старі ласуни. Пурхне очеретянка понад водою, сяде на комишину і гойдається разом із нею. Безхвоста, короткотіла лиска пролетіла над ставом, а он пливе у небі сухий, як кістяк у своїй довгості, чорногуз (М. Коцюбинський).

МОДУЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

СИНТАКСИС СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Теоретичні питання

Визначення речення в граматичних дослідженнях
Зв'язок синтаксису з іншими науками

Види і форми роботи

Опрацювати теоретичні питання
Підготувати презентацію з теми «Визначення речення в граматичних дослідженнях»

Література

- Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
- Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. І. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
- Іваницька Н. І. Теоретичний синтаксис української мови : [посібник]. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2002. 168 с.
- Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови : [навч. посіб.]. Київ : Либідь, 1995. 312 с.
- Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
- Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
- Сучасна українська мова: Морфологія. Синтаксис : [підручник] / за ред. А. К. Мойсієнка. Київ : Знання, 2010. С. 321–327.
- Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ В СИНТАКСИЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Теоретичні питання

Різновиди підрядних словосполучень за морфологічним характером головного компонента
Відкриті та закриті сурядні словосполучення
Прості та складні словосполучення
Питання про стосунок фразеологічних сполук до словосполучень

Види і форми роботи

Опрацювати теоретичні питання
Розробити алгоритм розрізнення простих і складних словосполучень
Законспектувати статті

Література

1. Азаров Л. Співвідношення складних слів і словосполучень. *Філологічні студії*. 2000. № 3. С. 65 - 69.
2. Василенко О.О. До питання про вільні словосполучення. *Наук. вісник ВДУ*. 1997. №4. С.67-68 .
3. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис: Підручник. Київ : Либідь, 1993. С.181-213.
4. Дідук Г. Словосполучення і речення. *Урок української*. 2000. № 9. С.32-33.
5. Каранська М.У. Синтаксис сучасної української літературної мови. Київ : НМК ВО, 1992. С. 55-69.
6. Кващук Н. Словосполучення. *Дивослово*. 1996. № 7. С. 37-39.
7. Слинько І.І., Гуйванюк М.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. Київ : Вища шк., 1994. С. 55-68.

Законспектуйте статті

1. Алефіренко М.Ф. Співвідношення синтаксичних і фразеологічних словосполучень. *Українська мова і література в школі*. 1983. № 12. С.27-32.
2. Дудик П.С. Словосполучення, сполучення слів і слово. *Система і структура східнослов'янських мов: Міжкафедральний зб. наук. праць*. Київ, 1998. С.208-212.

РЕЧЕННЯ І ЙОГО ОСНОВНІ ОЗНАКИ

Теоретичні питання

Співвідношення речення і судження
Відмінність між словом, словосполученням і реченням
Стверджувальні й заперечні речення

Види і форми роботи

Виконати завдання
Визначити диференційні ознаки вказаних синтаксичних одиниць.
Законспектувати запропоновану статтю

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
2. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. І. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.

3. Іваницька Н. І. Теоретичний синтаксис української мови : [посібник]. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2002. 168 с.
4. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови : [навч. посіб.]. Київ : Либідь, 1995. 312 с.
5. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
6. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
7. Сучасна українська мова: Морфологія. Синтаксис : [підручник] / за ред. А. К. Мойсієнка. Київ : Знання, 2010. С. 321–327.
8. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Законспекуйте статтю

Шелехова Г.А. Двоскладне просте речення. *Дивослово*. 1995. № 3. С.13-19.

Завдання

1. Прочитайте текст. Визначте в ньому основні синтаксичні одиниці.

Оцінюючи навчальну ефективність диктантів, потрібно мати на увазі конкретні їх форми та способи їх реалізації. Людині надзвичайно часто доводиться, окрім списування з готового тексту, формулювання власних думок, записувати сприйняте на слух, почуте від когось. Практичні потреби життя вимагають відповідних навичок передавати на письмі текстуальне, вибірково чи стисло усне мовлення, сприйняте на слух. Оскільки між усною мовою і писемною, між звуками в їх системі, в живому потоці мовлення і засобами їх передачі на письмі існують складні, неоднозначні відношення, необхідно створити зв'язок між слуховим сприйманням і графічним образом слова, між вимовою і його написанням. Цього можна досягти лише відповідними вправами (За В. Горбачуком).

2. Поділіть речення на словосполучення. Визначте головне і залежне слово.

До славної когорти письменників ХХ століття належить Олесь Донченко. Його завжди цікавили проблеми організації загальної освіти в країні, розвитку і вдосконалення школи, навчально-виховного процесу. У повісті «Школа над морем» і романі «Золота медаль» письменник змалював монолітність школярів та педагогів, розкрив педагогічну майстерність учителів і здібності учнів, дитячу кмітливість, винахідливість, індивідуальний нахил (З підручника).

ГОЛОВНІ ЧЛЕНИ ДВОСКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ

Теоретичні питання

Історія та сучасний стан учення про головні члени речення
Різновиди складеного підмета
Трикомпонентний присудок (ускладнений присудок)

Види і форми роботи

Підготувати презентацію з теми «Історія та сучасний стан учення про головні члени речення»
Дати відповіді на поставлені запитання, виконати вправи (визначення різновидів складеного підмета)
Опрацювати теоретичні питання, виконати зазначені завдання

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.

2. Вихованець І.Р. Студії про члени речення: приреченнєвик. Українська мова. 2005. №2. С.22-27.
3. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. І. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
4. Іваницька Н. І. Теоретичний синтаксис української мови : [посібник]. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2002. 168 с.
5. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови : [навч. посіб.]. Київ : Либідь, 1995. 312 с.
6. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
7. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
8. Сучасна українська мова: Морфологія. Синтаксис : [підручник] / за ред. А. К. Мойсієнка. Київ : Знання, 2010. С. 321–327.
9. Чернобай Н. Головні члени речення. *Українська мова та література*. 2005. Березень (Число 10). С.22-25.
10. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.
11. Явір В.В. Випадки визначення членів речення, виражених словосполученнями. *Українська мова і література в школі*. 1986. №5. С.27-30.

Завдання

1. У наведених реченнях відкресліть головні члени речення. Проаналізуйте морфологічні засоби вираження присудка.

Іца слухала батька мовчки. Губи міцно стулила, в кутиках рота позначалися вперті складки. На відміну від батька вона була як туго натягнута струна (П. Гуріненко). Отак весна підчатувала зиму, вхопила в свої гарячі обійми й понесла не знати куди, а розкута земля вмивалась на волі, розбухла, зачувши в собі нове життя, й почала убиратися в зелений віник-молодик. Зрилась Уборть і разом з талими водами розгульно понесла в моря-океани польові соки (В. Земляк). Сонце вже сховалось за вільшечки, пускало крізь листя тоненькі рожеві стріли (Г. Тютюнник). Схилялися б над сонною водою беріз плакучих нерухомі віти, у тихий захист вітер би не віяв (Леся Українка). Буде важко тобі дослухати, дочекатись нової години (Д. Павличко). Бо я любив ліпити коней змалку (Л. Костенко).

2. Побудуйте просте двоскладне речення, у якому предикативною основою виступає інфінітив. Назвіть критерії розмежування підмета та присудка у подібних конструкціях. У яких випадках присудок, виражений інфінітивом, можна розглядати як ускладнений? Зробіть висновки про особливості синтаксичного зв'язку між підметом і присудком.

Бажати, любити, жити.

3. Побудуйте речення так, щоб у першому випадку сполучення слів виконувало синтаксичну функцію підмета, у другому – присудка. Подайте їх структурно-семантичну характеристику.

Середина дня, посмішка сонця.

ДРУГОРЯДНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ ЯК КОМПОНЕНТИ ПОШИРЕНИХ СИНТАКСИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ

Теоретичні питання

Короткі відомості з історії вчення про другорядні члени речення

Омонімія другорядних членів

Розмежування приіменних додатків і неузгоджених означень
--

Види і форми роботи

Опрацювати статтю
Дати відповіді на поставлені запитання, виконати зазначені завдання
Розробити алгоритм розрізнення приіменних додатків і неузгоджених означень

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
2. Вихованець І.Р. Студії про члени речення: приреценсвик. Українська мова. 2005. №2. С.22-27.
3. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. I. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
4. Іваницька Н. І. Теоретичний синтаксис української мови : [посібник]. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2002. 168 с.
5. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови : [навч. посіб.]. Київ : Либідь, 1995. 312 с.
6. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
7. Слинко І.І. Другорядні чи поширюючі члени речення? *Мовознавство*. 1990. № 2. С. 3-11.
8. Слинко І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
9. Сучасна українська мова: Морфологія. Синтаксис : [підручник] / за ред. А. К. Мойсієнка. Київ : Знання, 2010. С. 321–327.
10. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Законспекуйте статтю

Мірченко М.В. Категорія другорядного члена речення. *Наук. вісник ВДУ: Філологічні науки*. 2002. №6. С.130-139.

Завдання

1. Виконайте синтаксичний аналіз поданих речень.

Мистецька спадщина Шевченка довгий час знаходилась у приватних колекціях (О. Глазова). Незабаром прибігли в ліс діти збирати гриби (О. Іваненко). Соняшники зовсім нікуди не повертають голів (Ю. Яновський). Усмішка зробила привабливішим його довгасте обличчя (М. Стельмах). Шевченко мав намір побути в Яготині два тижні (П. Жур). Бурлаки завернули в яр на відпочинок (І. Нечуй-Левицький). Виходить дівчина із хати набрати води з криниці (В. Собко).

Змістовий модуль 2
ОДНОСКЛАДНІ РЕЧЕННЯ. ПОВНІ ТА НЕПОВНІ РЕЧЕННЯ

ЛЕКЦІЙНИЙ МОДУЛЬ

Лекція № 7
ОДНОСКЛАДНІ РЕЧЕННЯ В ГРАМАТИЧНІЙ СИСТЕМІ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (2 год.)

План

1. Поняття про односкладні речення, характер головного члена в них.
2. Проблема односкладного речення в сучасному мовознавстві.
3. Особливості семантичної структури односкладних речень.

Література

1. Арполенко Г. П. Структурно-семантична будова речення в сучасній українській мові. Київ : Наукова думка, 1982. 132 с.
2. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
3. Горяний В.Д. Односкладні речення в українській мові. Київ : Рад. школа, 1983. 165 с.
4. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
5. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. I. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
6. Іваницька Н. І. Теоретичний синтаксис української мови : [посібник]. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2002. 168 с.
7. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови : [навч. посіб.]. Київ : Либідь, 1995. 312 с.
8. Леута О. Структура і семантика дієслівних речень в українській літературній мові : [монографія]. Київ : Такі справи, 2008. 208 с.
9. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
10. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
11. Сучасна українська мова: Синтаксис : [навч. посібн.] / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
12. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
13. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Лекція № 8-9
ПРИНЦИПИ КЛАСИФІКАЦІЇ ОДНОСКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ.
ІМЕННІ ТА ДІЄСЛІВНІ КОНСТРУКЦІЇ (4 год.)

План

1. Особливості означено-особових, неозначено-особових і узагальнено-особових односкладних речень, їх кваліфікація в сучасній граматиці.
2. Безособові односкладні речення, способи вираження головного члена в них.
3. Проблеми визначення інфінітивних односкладних речень, принципи їх класифікації у різних граматичних працях.
4. Номінативні односкладні речення, їх класифікації.

Література

1. Арполенко Г. П. Структурно-семантична будова речення в сучасній українській мові. Київ : Наукова думка, 1982. 132 с.

2. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
3. Горяний В.Д. Односкладні речення в українській мові. Київ : Рад. школа, 1983. 165 с.
4. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
5. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. I. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
6. Іваницька Н. І. Теоретичний синтаксис української мови : [посібник]. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2002. 168 с.
7. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови : [навч. посіб.]. Київ : Либідь, 1995. 312 с.
8. Леута О. Структура і семантика дієслівних речень в українській літературній мові : [монографія]. Київ : Такі справи, 2008. 208 с.
9. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
10. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
11. Сучасна українська мова: Синтаксис : [навч. посібн.] / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
12. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
13. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Лекція № 10-11

НЕПОВНІ РЕЧЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ (4 год.)

План

1. З історії вивчення неповних речень.
2. Основні питання теорії неповних речень.
3. Класифікації неповних речень. Контекстуальні та ситуативні неповні речення.
4. Неповні речення в структурі діалогу.
5. Еліптичні речення.
6. Приєднувальні неповні речення.
7. Парцеляція.

Література

1. Арполенко Г. П. Структурно-семантична будова речення в сучасній українській мові. Київ : Наукова думка, 1982. 132 с.
2. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
3. Горяний В.Д. Односкладні речення в українській мові. Київ : Рад. школа, 1983. 165 с.
4. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
5. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. I. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
6. Іваницька Н. І. Теоретичний синтаксис української мови : [посібник]. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2002. 168 с.
7. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови : [навч. посіб.]. Київ : Либідь, 1995. 312 с.
8. Леута О. Структура і семантика дієслівних речень в українській літературній мові : [монографія]. Київ : Такі справи, 2008. 208 с.
9. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.

10. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
11. Сучасна українська мова: Синтаксис : [навч. посібн.] / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
12. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
13. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

ПРАКТИЧНИЙ МОДУЛЬ

Практичне заняття № 8-9 ОДНОСКЛАДНІ РЕЧЕННЯ (4 год.)

Теоретичні питання

1. Поняття про односкладне речення. Типи односкладних речень.
2. Особливості означено-особових, неозначено-особових та узагальнено-особових односкладних речень.
3. Безособові речення.
4. Інфінітивні речення.
5. Номінативні речення.
6. Специфіка вокативних речень.
7. Питання про слова-речення в лінгвістичній літературі.

Література

1. Арполенко Г. П. Структурно-семантична будова речення в сучасній українській мові. Київ : Наукова думка, 1982. 132 с.
2. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
3. Горяний В.Д. Односкладні речення в українській мові. Київ : Рад. школа, 1983. 165 с.
4. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
5. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. І. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
6. Іваницька Н. І. Теоретичний синтаксис української мови : [посібник]. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2002. 168 с.
7. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови : [навч. посіб.]. Київ : Либідь, 1995. 312 с.
8. Леута О. Структура і семантика дієслівних речень в українській літературній мові : [монографія]. Київ : Такі справи, 2008. 208 с.
9. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
10. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
11. Сучасна українська мова: Синтаксис : [навч. посібн.] / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
12. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
13. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Робота в аудиторії

1. Структурно-семантичний аналіз за текстами односкладних речень різних типів.
2. Виконання вправ на визначення односкладних речень.

3. Синтаксичний аналіз простого речення.

Самостійна робота додому

1. Законспекуйте статті:

- ✓ Зайко Л. Безособові речення в контексті мовного розвитку. *Мовознавство*. 2004. №4. С.81–88.
- ✓ Городенська К.Г. Предикатно-валентна основа елементарного односкладного речення. *Українська мова*. 2001. № 1. С. 69-73.

2. Прочитайте. Випишіть односкладні речення. Чим виражені в них головні члени? Чи є залежні другорядні члени речення? Це речення поширені чи непоширені, повні чи неповні?

Один з останніх його рейсів був винятковим (О. Гончар). Погане літо, не було врожаю (Л. Костенко). З самотності на ціле татарське село кав'ярні дуже добре видно було і море, і сірі піски, берега (М. Коцюбинський). Вас сіпнуло; ви кинулися, наче проснулись, розкриваєте очі (Панас Мирний). Мене любили, я любив – і це найбільше в світі щастя (М. Стельмах). На морі здіймалися великі хвилі (І. Багмут). Сіяли всю ніч (О. Гончар).

3. Проаналізуйте подані означено-особові речення. Визначте, якою формою дієслова виражені у них головні члени.

Іду. Бреду. Захочу то й спочину. Розбиті ноги остужу в росі. Сідай. Спочинь з дороги, брате (З тв. Л. Костенко). Сестричко мила, що тобі скажу, яку за батька дам тобі раду: шістнадцять літ тому по споришу і я виходив повнолітнім з саду (Б. Степанюк). Сади свій сад, плекай свої надії (Леся Українка). Разом ходімо в майбутнє (Леся Українка). Немов пилінку, світ мене крутив, ловив я мрію і мету високу, пробач мені, що тяжко завинив, – лишив тебе на старість самотню (М. Луків). І просить вітер у бійця: постій зі мною до кінця (А. Малишко). Первоцвітом виникаю з веснами на світ (П. Воронько).

4. Прочитайте. Визначте тип односкладних речень. Обґрунтуйте свою думку.

Умивалися жінки вранці россою з липи, берези, яблуні, вишні... Раз на тиждень робили маски з листків кульбаби, кропиви, соку алое. Відбілювали обличчя масками з хрону, сиру, яблук, омолоджувалися петрушкою з медом.

Волосся мили в кип'яченій воді, додаючи любисток, м'яту, ромашку. Полоскали відваром любистку й васильків. А після купання ополіскувалися настоєм м'яти зі свіжим яблуком (З журналу).

5. Визначте різновид односкладних речень і спосіб вираження головного члена в них. З'ясуйте типові значення (семантичну структуру) односкладних речень. Назвіть ознаки, за якими ці речення відрізняються одне від одного. Трансформуйте односкладні речення в синонімічні двоскладні. Що при цьому змінюється?

І день, і дим, і даль, і рими. Бадьорий крик, бадьорий спів (В. Сосюра). Говори мало, слухай багато, а думай ще більше (Народна творчість). Так потихесеньку допливає аж до Коропового хутора (Остап Вишня). І не кожному на віку щастить бачити отакий, як сьогодні, кришталевий ліс (Я. Баш). Ні стежки, ні доріжки (П. Вороний).

Практичне заняття № 10 ПОВНІ ТА НЕПОВНІ РЕЧЕННЯ (2 год.)

Теоретичні питання

1. Історія вивчення неповних речень.
2. Структурно-семантичні характеристики неповних речень.
3. Контекстуальні та ситуативні неповні речення.
4. Приєднувальні конструкції як специфічні різновиди неповних і повних речень.
5. Поняття про еліптичні речення.

Література

1. Арполенко Г. П. Структурно-семантична будова речення в сучасній українській мові. Київ : Наукова думка, 1982. 132 с.
2. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
3. Горяний В.Д. Односкладні речення в українській мові. Київ : Рад. школа, 1983. 165 с.
4. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
5. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. I. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
6. Іваницька Н. І. Теоретичний синтаксис української мови : [посібник]. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2002. 168 с.
7. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови : [навч. посіб.]. Київ : Либідь, 1995. 312 с.
8. Леута О. Структура і семантика дієслівних речень в українській літературній мові : [монографія]. Київ : Такі справи, 2008. 208 с.
9. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
10. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
11. Сучасна українська мова: Синтаксис : [навч. посібн.] / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
12. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
13. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Робота в аудиторії

1. Структурно-семантична характеристика неповних речень
2. Виділення у тексті односкладних речень та неповних речень.
3. Вправи на розмежування односкладних та неповних речень.

Самостійна робота додому

1. *Законспекуйте статтю:* Дзюбак Н.М. Функціональна специфіка неповних речень у монологічному мовленні. *Система і структура східнослов'янських мов.* Зб. наук. пр. Київ, 1999. С. 28-32.
2. *Напишіть твір-мініатюру на одну із запропонованих тем:* «Ранок у лісі», «Схід сонця», «Світанок над озером», *використавши неповні речення.*
3. *З художньої літератури випишіть 10 неповних речень. Проаналізуйте їх.*

МОДУЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ОДНОСКЛАДНІ РЕЧЕННЯ

Теоретичні питання

Історія та сучасний стан учення про односкладні речення.
Категорія предикативності в односкладних реченнях
Розрізнення односкладних речень та двоскладних неповних
Специфіка вокативних речень
Генітивні речення, кваліфікація їх у традиційній та сучасних синтаксичних теоріях

Види і форми роботи

Законспектувати статтю
Розробити алгоритм розрізнення односкладних та неповних речень
Дати відповіді на поставлені запитання
Виконати завдання до теми

Література

1. Болюх В.О. Власне-семантична і формально-граматична інтерпретація безособових речень. *Мовознавство*. 1992. № 3. С. 44-48.
2. Городенська К.Г. Предикатно-валентна основа елементарного односкладного речення. *Українська мова*. 2001. № 1. С. 69-73.
3. Горяний В.Д. Синтаксис односкладних речень : Посібник для вчителів. Київ : Рад. шк., 1984. 128 с.
4. Матвеев С.Б. Семантична специфіка українського безособового речення з модальним предикатом. *Мовознавство*. 1997. № 4-5. С. 27-32.
5. Слинько І.І. Парадигматика простого речення української мови (односкладне речення). *Мовознавство*. 1980. № 3. С. 22-29.

Законспектуйте статтю

Брицин В.М. Односкладні речення в українській мові: до питання методології їхнього дослідження. *Мовознавство*. 2001. №3. С.81-88.

Завдання

1. *Визначте за морфологічними ознаками головного члена тип односкладного речення (іменний, дієслівний, прислівниковий).*

Жнива... На току на тебе струменем ллється живе, тепле зерно, – долоні самі тягнуться до нього. Жнива! Пахне зерном. У полі, в селі, на кожному подвір'ї, в кожних сінях, хаті – всюди розлиті пахощі зерна. Солодкуваті, щемкі. Житня, пшенична, хлібосільна пора. На ланах багатоголосий гул моторів, у засіки течуть ріки молодого зерна... Молотять хліб (За М. Сингаївським).

2. *Прочитайте текст. Випишіть означено-особові речення.*

Ми з дитинства навчаємось мови. Не залишайте цього потрібного для думки заняття і далі.

Мова розвивається, вдосконалюється.

Хай мова викликає подив і зачарування. Але надовго не зупиняйтесь у зачаруванні. Проникайте своєю допитливістю в механізм дії мови, у її творчі спроможності, у широту її функцій.

Любіть мову. Бережіть її – вірну помічницю у вашому зростанні. Шануйте граматику – незмінного диригента незліченного оркестру слів (За І. Вихованцем).

3. *Перебудуйте подані речення на безособові.*

Тут пахли нагріта земля, соняшники, кріп. Жаль здавив серце. Душа заніміла та стерпла. Повіяли осінні вітри. Вітер шпурляв у вікна сніжинки. Зал був затишний. Василина чогось соромилась.

4. *Визначте різновид односкладних речень і спосіб вираження головного члена в них. З'ясуйте типове значення (семантичну структуру) односкладних речень. Назвіть ознаки, за якими ці речення відрізняються одне від одного.*

За одного вченого десять невчених дають (Народна творчість). Писати треба тільки правду (О. Довженко). Глянув на море. Здавалося, у нього можна дивитися, як у дзеркало (Ю. Збанацький). І сонце, й день, і вишня в цвіті, і творчості крилата мить (П. Тичина). Вечоріло (Остап Вишня).

ПОВНІ ТА НЕПОВНІ РЕЧЕННЯ

Теоретичні питання

Еволюція поглядів лінгвістів на неповні речення	4
---	---

Синтаксичні та стилістичні функції еліпсису	4
Особливості пунктуації в неповних реченнях	4

Види і форми роботи

Підготувати презентацію з теми <i>«Еволюція поглядів лінгвістів на неповні речення»</i>
Законспектувати рекомендовану статтю
Опрацювати теоретичні питання, виконати завдання

Література

1. Арполенко Г. П. Структурно-семантична будова речення в сучасній українській мові. Київ : Наукова думка, 1982. 132 с.
2. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
3. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
4. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. I. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
5. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови : [навч. посіб.]. Київ : Либідь, 1995. 312 с.
6. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
7. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
8. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
9. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Законспектуйте статтю

Шульгіна В.І. Еліптичні конструкції і мовленнєва варіантність. *Мовознавство*. 1992. № 4. С. 47-51.

Завдання

Дайте письмово відповідь на питання, проілюструйте самостійно дібраними прикладами.

- ✓ Чи можна вважати неповні речення неповноцінними структурами ?
- ✓ Чим відрізняються контекстуальні та ситуативні неповні речення?

ПИТАННЯ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Фундаментальні поняття синтаксису. Типи синтаксичних одиниць і визначальні формальні та семантичні принципи їх виділення.
2. Предмет і завдання синтаксису як граматичного рівня сучасної української літературної мови. Зв'язок синтаксису з іншими науками.
3. Історія та сучасний стан учення про словосполучення. Місце словосполучення в системі синтаксичних одиниць української мови.
4. Принципи класифікації підрядних словосполучень. Різновиди підрядних словосполучень за категоріально-морфологічним характером головного компонента.
5. Узгодження як форма підрядного синтаксичного зв'язку в словосполученні та реченні.
6. Керування як форма підрядного синтаксичного зв'язку в словосполученні та реченні.
7. Прилягання як форма підрядного синтаксичного зв'язку в словосполученні та реченні.
8. Сурядні словосполучення. Відношення між компонентами сурядних словосполучень. Поділ їх на відкриті та закриті.
9. Прості, складні і комбіновані словосполучення. Вільні та зв'язані сполуки слів. Розмежування словосполучень і фразеологізмів.
10. Поняття про речення як основну одиницю синтаксису. Співвідношення речення і судження.
11. Типи речень за комунікативним призначенням та експресивним забарвленням. Стверджувальні та заперечні речення.
12. Поняття про структурну схему речення.
13. Основні ознаки речення. Парадигма речення.
14. Поняття про двоскладне речення, вираження предикативності в ньому. Характер синтаксичного зв'язку між підметом і присудком у двоскладному реченні.
15. Диференційні ознаки головних членів речення.
16. Способи вираження підмета в сучасній українській мові.
17. Способи вираження простого присудка.
18. Структурно-семантичні характеристики складеного іменного присудка.
19. Способи вираження складеного дієслівного присудка.
20. Поняття про поширене речення. Історія та сучасний стан учення про другорядні члени речення.
21. Нове вчення про другорядні члени речення. Поняття про прислівні, детермінантні члени речення та дуплексиви.
22. Узгоджені та неузгоджені означення, засоби їх вираження. Роль означення у структурі поширеного речення.
23. Прямі та непрямі додатки, способи їх вираження. Розмежування приіменних додатків і неузгоджених означень.
24. Обставини. Семантико-синтаксичні різновиди обставин та їх роль у структурно-семантичній організації двоскладного речення.

25. Поняття про односкладне речення, характер головного члена в них. Особливості семантичної структури односкладних речень.
26. Особливості означено-особових, неозначено-особових і узагальнено-особових односкладних речень, їх кваліфікація в сучасній граматиці.
27. Безособові односкладні речення, способи вираження головного члена в них.
28. Проблеми визначення інфінітивних односкладних речень, принципи їх класифікації у різних граматичних працях.
29. Номінативні односкладні речення, їх класифікації.
30. Специфіка вокативних та генітивних речень, проблеми кваліфікації їх у граматичній науці.
31. Нечленовані речення, їх основні ознаки та структурно-семантичні різновиди. Історія та сучасний стан учення про слова-речення.
32. Структурно-семантичні характеристики неповних речень. Контекстуальні та ситуативні неповні речення.
33. Приєднувальні конструкції як специфічні різновиди неповних і повних речень. Поняття про еліптичні речення.

Змістовий модуль 3
ОДНОРІДНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ. ВІДОКРЕМЛЕНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ

ЛЕКЦІЙНИЙ МОДУЛЬ

Лекція № 12

ПОНЯТТЯ ПРО ПРОСТЕ УСКЛАДНЕНЕ РЕЧЕННЯ (2 год.)

План

1. Місце простих ускладнених речень у граматичній системі мови.
2. Напівпредикативність як характерна ознака ускладнених простих речень.
3. Поняття про ускладнення в традиційній граматиці.
4. Різновиди ускладнених простих речень.
5. Визначальні формальні та семантичні ознаки ускладнених простих речень.

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [навч. посібник]. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
3. Дудик П. С. Просте ускладнене речення : [підручник]. Вінниця : ВДПУ, 2002. 336 с.
4. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
5. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. I. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
6. Мойсієнко А.К. Структурно-семантична організація простого ускладненого речення. Київ : ВЦ «Київ. ун-т», 2006. 167 с.
7. Мойсієнко А.К. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого ускладненого речення. Київ : ПП Я. Січовик, 2006. 240 с.
8. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
9. Плющ М.Я. Проблема відокремлення і відокремлених компонентів речення (семантико-синтаксичний і прагматичний аспекти) : [навч. посіб.]. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 92 с.
10. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
11. Сучасна українська мова: Синтаксис : [навч. посібн.] / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
12. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
13. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Лекція № 13-14

ОДНОРІДНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ: ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД (4 год.)

План

1. Сучасний стан учення про однорідність.
2. Диференційні ознаки однорідних членів речення.
3. Засоби вираження однорідності.
4. Характер семантико-синтаксичних відношень у межах однорідних членів речення.
5. Узагальнюючі слова при однорідних членах речення.

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.

2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [навч. посібник]. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
3. Дудик П. С. Просте ускладнене речення : [підручник]. Вінниця : ВДПУ, 2002. 336 с.
4. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
5. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. І. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
6. Мойсієнко А.К. Структурно-семантична організація простого ускладненого речення. Київ : ВЦ «Київ. ун-т», 2006. 167 с.
7. Мойсієнко А.К. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого ускладненого речення. Київ : ПП Я. Січовик, 2006. 240 с.
8. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
9. Плющ М.Я. Проблема відокремлення і відокремлених компонентів речення (семантико-синтаксичний і прагматичний аспекти) : [навч. посіб.]. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 92 с.
10. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
11. Сучасна українська мова: Синтаксис : [навч. посібн.] / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
12. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
13. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Лекція № 15-16

ВІДОКРЕМЛЕННЯ В СИНТАКСИСІ: ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД (4 год.)

План

1. Відокремлення як багатоаспектне синтаксичне і семантико-стилістичне явище.
2. Напівпредикативні відношення при відокремленні.
3. Причини та умови відокремлення другорядних членів речення.
4. Відокремлення означень.
5. Відокремлені обставини й додатки.

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [навч. посібник]. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
3. Дудик П. С. Просте ускладнене речення : [підручник]. Вінниця : ВДПУ, 2002. 336 с.
4. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
5. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. І. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
6. Мойсієнко А.К. Структурно-семантична організація простого ускладненого речення. Київ : ВЦ «Київ. ун-т», 2006. 167 с.
7. Мойсієнко А.К. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого ускладненого речення. Київ : ПП Я. Січовик, 2006. 240 с.
8. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
9. Плющ М.Я. Проблема відокремлення і відокремлених компонентів речення (семантико-синтаксичний і прагматичний аспекти) : [навч. посіб.]. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 92 с.

10. Слинко І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
11. Сучасна українська мова: Синтаксис : [навч. посібн.] / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
12. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
13. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

ПРАКТИЧНИЙ МОДУЛЬ

Практичне заняття № 11

ПРОСТЕ УСКЛАДНЕНЕ РЕЧЕННЯ: ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД (2 год.)

Теоретичні питання

1. Просте ускладнене речення у граматичній системі мови.
2. Основні ознаки простих ускладнених речень.
3. Різновиди простих ускладнених речень.

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [навч. посібник]. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
3. Дудик П. С. Просте ускладнене речення : [підручник]. Вінниця : ВДПУ, 2002. 336 с.
4. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
5. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. І. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
6. Мойсієнко А.К. Структурно-семантична організація простого ускладненого речення. Київ : ВЦ «Київ. ун-т», 2006. 167 с.
7. Мойсієнко А.К. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого ускладненого речення. Київ : ПП Я. Січовик, 2006. 240 с.
8. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
9. Плющ М.Я. Проблема відокремлення і відокремлених компонентів речення (семантико-синтаксичний і прагматичний аспекти) : [навч. посіб.]. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 92 с.
10. Слинко І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
11. Сучасна українська мова: Синтаксис : [навч. посібн.] / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
12. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
13. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Робота в аудиторії

1. Характеристика поняття про ускладнення в сучасних дослідженнях функціонального спрямування.
2. Визначення формальних та семантичних ознак простих ускладнених речень.

Самостійна робота додому

1. *Законспекуйте статтю:* Кульбабська О. В. Граматичний обсяг терміна «просте ускладнене речення». *Наукові записки Бердянського державного педагогічного*

університету. 2014. Випуск IV. С.156–163

2. *Утворіть із двох речень одне таким способом, щоб у ньому з'явилась відокремлена частина. Поставте розділові знаки. Визначте, яким членом речення виступає відокремлена одиниця. Як змінився зміст і стиль речення?*
 - ✓ Ніхто в групі не знав розкладу на новий семестр. Його знав тільки староста групи.
 - ✓ На зборах групи обговорюються різні питання. На зборах групи обговорюються питання успішності.

Практичне заняття № 12 **ОДНОРІДНІСТЬ ГОЛОВНИХ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ (2 год.)**

Теоретичні питання

1. Основні погляди вчених на речення з кількома присудками.
2. Принципи розмежування простих ускладнених речень з однорідними присудками та складних синтаксичних конструкцій.
3. Засоби синтаксичного зв'язку однорідних підметів.
4. Правила координації присудка з однорідними підметами.

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [навч. посібник]. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
3. Дудик П. С. Просте ускладнене речення : [підручник]. Вінниця : ВДПУ, 2002. 336 с.
4. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
5. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. І. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
6. Мойсієнко А.К. Структурно-семантична організація простого ускладненого речення. Київ : ВЦ «Київ. ун-т», 2006. 167 с.
7. Мойсієнко А.К. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого ускладненого речення. Київ : ПП Я. Січовик, 2006. 240 с.
8. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
9. Плющ М.Я. Проблема відокремлення і відокремлених компонентів речення (семантико-синтаксичний і прагматичний аспекти) : [навч. посіб.]. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 92 с.
10. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
11. Сучасна українська мова: Синтаксис : [навч. посібн.] / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
12. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
13. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Робота в аудиторії

1. Вправи на розмежування простих ускладнених речень з однорідними присудками та складних синтаксичних конструкцій. 3.
2. Вирізнєння однорідності головних членів простих односкладних речень з-поміж складносурядних і безсполучникових складних речень.
3. Визначення засобів синтаксичного зв'язку однорідних підметів.

Самостійна робота додому

1. *Випишіть ключові поняття до теми.*
2. *Спишіть. Знайдіть слова, до яких відносяться однорідні члени, визначте, які члени речення є однорідними. Дайте повну характеристику їм (поширені – непоширені; чим виражені, який між ними зв'язок, інтонація). Поясніть розділові знаки.*

У селі бігли з дворів назустріч чумакам дівчата, діти, поважні діди з палицями (С. Васильченко). Крижина добра, важка, товста, міцна (В. Винниченко). Тут будуються не притулки якісь, а будинки (М. Коцюбинський). Ніч темна, але тиха (І. Нечуй-Левицький). Сама б учила, так не знала (Т. Шевченко). Усмішка гостра, а однак сумна (Леся Українка). Тече вода в синє море, та не витікає (Т. Шевченко). В піснях і труд, і даль походу, і жаль, і усміх, і любов, і гнів великого народу, і за народ пролита кров (М. Рильський). Чорніє поле, і гай, і гори... (Т. Шевченко).

3. *Розставляючи пропущені розділові знаки, випишіть речення зі сполучником та (та й) у такому порядку: а) прості речення з однорідними членами, б) складні речення. Уставте, де потрібно, пропущені літери, апостроф.*

У Сірка очей позичив та й байдуже! Зароби кривно та і з...їж певно. Слова ласкаві та думки лукаві. Розуму палата та ключ від неї загубл...ний. Ліпше без в...чері лягати та без боргів уставати. Не лінився рано вставати та змолodu більше знати. Не журись та за діло б...рись. Намірся та не вдар. Він би і рад косити та нікому косу носити (Народна творчість).

Практичне заняття № 13 **ОДНОРІДНІСТЬ ДРУГОРЯДНИХ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ (2 год.)**

Теоретичні питання

1. Лексико-семантичні, морфологічні та синтаксичні критерії розмежування однорідних та неоднорідних означень.
2. Синтаксичні та стилістичні функції однорідних прикладок.
3. Однорідні додатки.
4. Семантико-синтаксичні відношення між однорідними обставинами.

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [навч. посібник]. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
3. Дудик П. С. Просте ускладнене речення : [підручник]. Вінниця : ВДПУ, 2002. 336 с.
4. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
5. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. І. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
6. Мойсієнко А.К. Структурно-семантична організація простого ускладненого речення. Київ : ВЦ «Київ. ун-т», 2006. 167 с.
7. Мойсієнко А.К. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого ускладненого речення. Київ : ПП Я. Січовик, 2006. 240 с.
8. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
9. Плющ М.Я. Проблема відокремлення і відокремлених компонентів речення (семантико-синтаксичний і прагматичний аспекти) : [навч. посіб.]. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 92 с.
10. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
11. Сучасна українська мова: Синтаксис : [навч. посібн.] / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.

12. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
13. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Робота в аудиторії

1. Визначення формальних та семантичних ознак однорідних та неоднорідних означень, додатків, обставин.
2. Аналіз однорідних та неоднорідних означень, обставин, додатків, визначення їх типів.
3. Вживання розділових знаків при однорідних членах речення.
4. Синтаксичний аналіз простого речення, ускладненого однорідними членами речення.

Самостійна робота додому

1. *Дайте відповіді на питання:*
 - ✓ Який аспект є основним у розмежуванні однорідних і неоднорідних означень? Охарактеризуйте його.
 - ✓ Яку роль відіграють морфологічні та синтаксичні критерії у розрізненні однорідних і неоднорідних означень.
 - ✓ Які семантико-синтаксичні відношення найчастіше виникають між однорідними додатками?
 - ✓ За яких умов обставини не вступають в однорідний зв'язок?
 - ✓ Чи можуть однорідні обставини виражатися словами різних частин мови?
2. *Знайдіть однорідні члени. Визначте, якими членами речення вони є і як виражений зв'язок між ними. Поясніть наявність або відсутність розділових знаків при однорідних членах.*

Наука вимагає жертв і великої любові (О. Копиленко). Тут небо синє й сині очі у затурбованих людей (Б.-І. Антонич). На ходу Соломія висмикувала стебло або корінь водорості (М. Коцюбинський). Почепив на дротинці казанок із водою і вари собі куліш, галушки чи кашу (Г. Тютюнник). Село купається в теплі, сонці, мідному передзвоні та веселому співі веснянок (М. Стельмах).

3. *Напишіть твір на одну із запропонованих тем: «Без усякої іншої науки ще можна обійтися, без знання рідної мови обійтися не можна (Олександр Олесь)», «Слово – то мудрості промінь, слово – то думка людська (Леся Українка)», «У всіх народів мова – це засіб спілкування, у нас це – фактор відчуження (Ліна Костенко)», використавши речення з однорідними членами.*

Практичне заняття № 14-15 **ВІДОКРЕМЛЕННЯ ОЗНАЧЕНЬ (4 год.)**

Теоретичні питання

1. Синтаксичні особливості речень з відокремленими дієприкметниковими означеннями.
2. Семантико-граматична характеристика речень з відокремленими прикметниковими означеннями.
3. Умови відокремлення узгоджених означень.
4. Правила відокремлення неузгоджених означень.
5. Відокремлені прикладки.

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.] . Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [навч. посібник]. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
3. Дудик П. С. Просте ускладнене речення : [підручник]. Вінниця : ВДПУ, 2002. 336 с.
4. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.

5. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. I. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
6. Мойсієнко А.К. Структурно-семантична організація простого ускладненого речення. Київ : ВЦ «Київ. ун-т», 2006. 167 с.
7. Мойсієнко А.К. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого ускладненого речення. Київ : ПП Я. Січовик, 2006. 240 с.
8. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
9. Плющ М.Я. Проблема відокремлення і відокремлених компонентів речення (семантико-синтаксичний і прагматичний аспекти) : [навч. посіб.]. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 92 с.
10. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
11. Сучасна українська мова: Синтаксис : [навч. посібн.] / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
12. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
13. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Робота в аудиторії

1. Визначення особливостей відокремлення дієприкметникових та прикметникових означень, неузгоджених означень та прикладок.
2. Виділення відокремлених означень в реченні, визначення їхніх типів.
3. Синтаксичний аналіз простого речення, ускладненого відокремленими означеннями.

Самостійна робота додому

1. *Законспекуйте статтю:* Дудик П.С. Відокремлення в синтаксисі: Загальний огляд. *Наук. записки Вінницького держпедуніверситету. Сер. Філологія.* 2000. № 2. С.74-78
2. *Знайдіть відокремлені й невідокремлені узгоджені означення. Визначте, чим вони виражені та поясніть розділові знаки при них.*

Тимко стояв перед ним задиханий і гнівний (Гр. Тютюнник). Цвіте земля, задивлена в свободу (Л. Костенко). Жнива щороку мали свою пору, освячену святами, овіяну піснями (У. Самчук). То був тендітний, бліденький підліток, мало схожий на сільських хлопчаків (В. Земляк). Він продовжував із Савкою свою розмову, образливу і гірку для нас (О. Довженко). Мирослава обтерла сльози зі своїх очей і повним любові поглядом глянула на Максима (І. Франко). Освітлені сонцем схили світяться смарагдом (В. Шевчук).

3. *Випишіть із творів художньої літератури 10 речень, ускладнених відокремленими прикладами.*

Практичне заняття № 16

ВІДОКРЕМЛЕННЯ ДОДАТКІВ ТА ОБСТАВИН (2 год.)

Теоретичні питання

1. Питання про речення з відокремленими додатками в лінгвістичній літературі.
2. Особливості відокремлення додатків.
3. Синтаксичні ознаки відокремлених обставин, виражених дієприслівниками і дієприслівниковими зворотами.
4. Умови відокремлення обставин.

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [навч. посібник]. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
3. Дудик П. С. Просте ускладнене речення : [підручник]. Вінниця : ВДПУ, 2002. 336 с.

4. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
5. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. I. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
6. Мойсієнко А.К. Структурно-семантична організація простого ускладненого речення. Київ : ВЦ «Київ. ун-т», 2006. 167 с.
7. Мойсієнко А.К. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого ускладненого речення. Київ : ПП Я. Січовик, 2006. 240 с.
8. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
9. Плющ М.Я. Проблема відокремлення і відокремлених компонентів речення (семантико-синтаксичний і прагматичний аспекти) : [навч. посіб.]. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 92 с.
10. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
11. Сучасна українська мова: Синтаксис : [навч. посібн.] / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
12. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
13. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Робота в аудиторії

1. Аналіз загальних правил відокремлення обставин, особливості відокремлення додатків.
2. Визначення синтаксичних особливостей відокремлених дієприслівникових обставин.
3. Виділення в реченні дієприслівникових обставин, відокремлених додатків.
4. Розділові знаки при відокремлених членах речення.
5. Синтаксичний аналіз простого речення, ускладненого відокремленими членами речення.

Самостійна робота додому

1. *Випишіть речення з відокремленими обставинами, вираженими сполученням іменників із прийменниками. Поясніть розділові знаки при них.*

Сікач, незважаючи на свою чималу вагу й короткі ноги, дуже прудко бігає (Остап Вишня). Слово зробило людину Людиною. Не знявдя праці (й мавпа, всупереч твердженню Дарвіна, ним може користуватися), а саме Слово (П. Мовчан). Причиною була тут особлива здібність Карповича до практичних справ, якою, попри всі намагання, не відзначався Іван Іванович (І. Багмут). Наперекір суховіям та чорним бурям, повсюди йде вона [біла акація] за людиною, заходячи аж сюди, до самого Мертвого моря, де, крім солі, вже ніщо не росте (О. Гончар). Обставини, виражені іменниками із прийменниками, відокремлюються залежно від їх поширеності, смислового навантаження, стилістичної функції (Підручник).

2. *Знайдіть обставини, виражені дієприслівниками і дієприслівниковими зворотами, поясніть розділові знаки при них.*

Дівчина, стрепенувшись, підвела голову (О. Гончар). Одарка як різала ножем хлібину, притиснувши до грудей, так і держить її отетерівши (Гр. Тютюнник). Знітившись, я стаю на поріг (М. Стельмах). Раділи люди встаючи (Т. Шевченко). За вікном розсипаючись котилась зоря (М. Стельмах). Отак сплелись життя і пісня, переливаючись в одне (Б.-І.Антонич). Сонце, досхочу накупавшись у хмарах і блакитних ополонках, струснуло на сніги вінець проміння, кинуло на небосхил бузкові барви і легко впаялось у промерзлий край землі (М. Стельмах). Натрудившись у квітні, перецвівши у маю, йдуть дерева передлітні в повінь лагідну свою (М. Рильський). Плавці мчали до берега, захиляючись водою, пробиваючись крізь кригу (Ю. Яновський).

3. *Складіть 5 речень із відокремленими додатками, вираженими іменниками зі словами **крім, всупереч, за винятком, замість, зокрема.***

Практичне заняття № 17

ВІДОКРЕМЛЕНІ УТОЧНЮВАЛЬНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ (2 год.)

Теоретичні питання

1. Розмежування уточнювальних членів речення і напівпредикативних зворотів.
2. Уточнення другорядних членів речення.
3. Уточнення підмета і присудка.

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [навч. посібник]. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
3. Дудик П. С. Просте ускладнене речення : [підручник]. Вінниця : ВДПУ, 2002. 336 с.
4. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
5. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. I. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
6. Мойсієнко А.К. Структурно-семантична організація простого ускладненого речення. Київ : ВЦ «Київ. ун-т», 2006. 167 с.
7. Мойсієнко А.К. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого ускладненого речення. Київ : ПП Я. Січовик, 2006. 240 с.
8. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
9. Плющ М.Я. Проблема відокремлення і відокремлених компонентів речення (семантико-синтаксичний і прагматичний аспекти) : [навч. посіб.]. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 92 с.
10. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
11. Сучасна українська мова: Синтаксис : [навч. посібн.] / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
12. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
13. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Робота в аудиторії

1. Розмежування уточнювальних членів речення і напівпредикативних зворотів, їхні специфічні особливості.
2. Вправи на визначення відокремлених уточнювальних членів речення.
3. Синтаксичний аналіз простого речення, ускладненого відокремленими уточнювальними членами речення.

Самостійна робота додому

1. *Законспекуйте:* Вихованець І.Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. Київ: Наук. думка, 1992. С.86-88
2. *Знайдіть уточнюючі, пояснювальні та приєднувальні члени речення, поясніть розділові знаки при них.*

На сажень від кущів ріс тоненький, у дві хлопчачі руки завтовшки, бересток (В.Винниченко). У нього [селезня] на крилах темно-синє, з перламутровим відблиском, пір'я, дві білі подушечки на щоках – бакенбарди (В. Близнець). До нього прийшов

особливий, навіть не дуже великий, жаль (В. Шевчук). Там, над Россю, стоїть одна висока скеля (І. Нечуй-Левицький). Біля тих дверей на східцях і далі, майже до шосівки, стояла нерушна, мов нежива, черга (В. Шевчук). На лівому боці яруги, на відлозі, сліпучо-біла товчениця пісків, зелений полиск густого шелюжиння (Гр. Тютюнник). На другий день, рано-вранці, Чіпка пішов до Грицька (Панас Мирний). Другого дня, в понеділок, не було й панщини (І. Нечуй-Левицький). Тієї ж ночі, перед ранком, замкова сторожа випустила із замку сварливого нетерплячого хорунжого із двома гусарами (Я. Качура). Ми ходили групами, плече в плече, і тихо, але схвильовано розмовляли (Ю. Смолич).

МОДУЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ПОНЯТТЯ ПРО ПРОСТЕ УСКЛАДНЕНЕ РЕЧЕННЯ

Теми

Термін «просте ускладнене речення» в лінгвістичній літературі
Напівпредикативні відношення при відокремленні
Поняття про ускладнення в сучасних дослідженнях функціонального спрямування

Види і форми роботи

Підготувати презентацію на тему «З історії вчення про просте ускладнене речення»
Опрацювати рекомендовані джерела
Законспектувати рекомендовані статті

Література

1. Кадомцева Л.О. Українська мова: Синтаксис простого речення. Київ: Вища шк., 1985. С.86-87
2. Каранська М.У. Синтаксис сучасної української літературної мови. Київ: НМК ВО, 1992. С.86
3. Мірченко М.В. Функціональний аналіз синтаксичних одиниць (словосполучення, просте речення). Київ: ІЗМН, 1997. С.77-78
4. Слинько І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. Київ: Вища шк., 1994. С.319-327.
5. Дудик П.С. Відокремлення в синтаксисі: Загальний огляд. *Наук. Записки Вінницького держпедуніверситету. Сер. Філологія*. 2000. № 2. С.74-78.

Законспекуйте

1. Дуброва О. М. Типологія ускладнення простого речення: синтаксичний і семантичний аспекти. *Держава і регіони. Серія : Гуманітарні науки*. 2018. № 1(52). С. 69–74.
2. Вихованець І. Р. Категорія напівпредикативності. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка* / [наук. Ред. В. М. Ожоган]. Кіровоград : РВЦКДПУ ім. Володимира Винниченка, 2000. Вип. 23. С. 126–130.

Завдання

Підготуйте презентацію на тему «З історії вчення про просте ускладнене речення»

ОДНОРІДНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ

Теми

Вирізнєння однорідності головних членів простих односкладних речень з-поміж складносурядних і безсполучникових складних речень
Питання про речення з однорідними присудками в лінгвістичній літературі
Сполучники та інтонація при однорідних додатках

Види і форми роботи

Розробити алгоритм розрізнення однорідності головних членів простих односкладних речень і складносурядних та безсполучникових складних речень
Опрацювати рекомендовану статтю
Дібрати з різностильових текстів ілюстративний матеріал (20 речень) до теми

Література

1. Кадомцева Л.О. Українська мова: Синтаксис простого речення. Київ : Вища шк., 1985. С.63-77
2. Каранська М.У. Синтаксис сучасної української літературної мови. Київ : НМК ВО, 1992. С.105-109
3. Мірченко М.В. Функціональний аналіз синтаксичних одиниць (словосполучення, просте речення). Київ : ІЗМН, 1997. С.68-71
4. Слинько І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. Київ : Вища шк., 1994. С.317-319
5. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови: Підручник. Київ : Видав. Центр «Академія», 2004. С. 152-159

Законспекуйте

Солдатова Л. Однорідні члени речення. *Урок української*. 2003. № 8-9. С. 41-45.

Завдання

1. Дайте відповіді на питання:
 - ✓ Які існують три основні погляди лінгвістів на речення з однорідними присудками?
 - ✓ Від чого залежить координація присудка з однорідними підметами?
2. Розробіть алгоритм розрізнення однорідності головних членів простих односкладних речень і складносурядних та безсполучникових складних речень.
3. Доберіть із різностильових текстів ілюстративний матеріал (20 речень) до теми.

ВІДОКРЕМЛЕНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ

Теми

З історії вчення про відокремлені члени речення
Умови відокремлення прикладок і неузгоджених означень
Проблема граматичного статусу відокремлених додатків в наукових дослідженнях
Сучасні погляди на уточнення
З історії вчення про уточнення.
Питання про речення з уточнювальними компонентами в граматичних дослідженнях

Види і форми роботи

Опрацювати рекомендовану статтю
Дібрати з різностильових текстів ілюстративний матеріал (20 речень) до теми
Опрацювати рекомендовану літературу з теми
Підготувати презентацію на тему «Уточнювальні компоненти в сучасній лінгвістиці»

Література

1. Кадомцева Л.О. Українська мова: Синтаксис простого речення. Київ : Вища школа, 1985. С.80-92
2. Мірченко М.В. Функціональний аналіз синтаксичних одиниць (словосполучення, просте речення). Київ : ІЗМН, 1997. С.87-88.
3. Слинько І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. Київ : Вища шк., 1994. С.363-375
4. Вихованець І.Р. Граматика української мови: Синтаксис. Київ : Либідь, 1993. С.240-241

5. Городенська К.Г. Дери́вація синтаксичних одиниць. Київ : Наук. думка, 1991. С. 54-55

Законспекуйте

Дуброва О. Просте ускладнене речення як монопредикативна структура. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. 2018. Вип. 79. С. 194–200.

Завдання

1. Підготуйте презентацію на тему «Уточнювальні компоненти в сучасній лінгвістиці»
2. Доберіть з різностильових текстів ілюстративний матеріал (20 речень) до теми.

Змістовий модуль 4

ВСТАВНІ ТА ВСТАВЛЕНІ КОНСТРУКЦІЇ. ЗВЕРТАННЯ

ЛЕКЦІЙНИЙ МОДУЛЬ

Лекція № 17-18

ВСТАВНІ КОНСТРУКЦІЇ У СТРУКТУРІ УСКЛАДНЕНОГО РЕЧЕННЯ (4 год.)

План

1. Поняття про вставні одиниці (слова, сполучення слів, речення).
2. Морфологічні засоби вираження вставних слів і сполучень.
3. Синтаксичні особливості вставних одиниць.
4. Семантичні групи вставних компонентів.

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [навч. посібник]. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
3. Дудик П. С. Просте ускладнене речення : [підручник]. Вінниця : ВДПУ, 2002. 336 с.
4. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
5. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. І. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
6. Мойсієнко А.К. Структурно-семантична організація простого ускладненого речення. Київ : ВЦ «Київ. ун-т», 2006. 167 с.
7. Мойсієнко А.К. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого ускладненого речення. Київ : ПП Я. Січовик, 2006. 240 с.
8. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
9. Плющ М.Я. Проблема відокремлення і відокремлених компонентів речення (семантико-синтаксичний і прагматичний аспекти) : [навч. посіб.]. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 92 с.
10. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
11. Сучасна українська мова: Синтаксис : [навч. посібн.] / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
12. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
13. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Лекція № 19-20

ВСТАВЛЕНІ КОМПОНЕНТИ РЕЧЕННЯ (4 год.)

План

1. Виникнення і розвиток учення про вставлені компоненти речення у вітчизняній граматиці.

2. Принципи розмежування категорій вставності і вставленості.

3. Синтаксична будова вставлених одиниць

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [навч. посібник]. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
3. Дудик П. С. Просте ускладнене речення : [підручник]. Вінниця : ВДПУ, 2002. 336 с.
4. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
5. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. І. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
6. Мойсієнко А.К. Структурно-семантична організація простого ускладненого речення. Київ : ВЦ «Київ. ун-т», 2006. 167 с.
7. Мойсієнко А.К. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого ускладненого речення. Київ : ПП Я. Січовик, 2006. 240 с.
8. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
9. Плющ М.Я. Проблема відокремлення і відокремлених компонентів речення (семантико-синтаксичний і прагматичний аспекти) : [навч. посіб.]. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 92 с.
10. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
11. Сучасна українська мова: Синтаксис : [навч. посібн.] / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
12. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
13. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Лекція № 21

ЗВЕРТАННЯ В ГРАМАТИЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (2 год.)

План

1. Звертання у структурі простого ускладненого речення.
2. Способи вираження звертання.
3. Вокативні речення (кличні комунікати) та їх модифікації.

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [навч. посібник]. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
3. Дудик П. С. Просте ускладнене речення : [підручник]. Вінниця : ВДПУ, 2002. 336 с.
4. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
5. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. І. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
6. Мойсієнко А.К. Структурно-семантична організація простого ускладненого речення. Київ : ВЦ «Київ. ун-т», 2006. 167 с.
7. Мойсієнко А.К. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого ускладненого речення. Київ : ПП Я. Січовик, 2006. 240 с.
8. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.

9. Плющ М.Я. Проблема відокремлення і відокремлених компонентів речення (семантико-синтаксичний і прагматичний аспекти) : [навч. посіб.]. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 92 с.
10. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
11. Сучасна українська мова: Синтаксис : [навч. посібн.] / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
12. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
13. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Лекція № 22

ПОРЯДОК СЛІВ У ПРОСТОМУ РЕЧЕННІ (2 год.)

План

1. Прямий і непрямої порядок слів у простому реченні.
2. Порядок слів у простих ускладнених реченнях.
3. Граматичні й емоційно-змістові функції порядку слів.

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [навч. посібник]. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
3. Дудик П. С. Просте ускладнене речення : [підручник]. Вінниця : ВДПУ, 2002. 336 с.
4. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
5. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. І. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
6. Мойсієнко А.К. Структурно-семантична організація простого ускладненого речення. Київ : ВЦ «Київ. ун-т», 2006. 167 с.
7. Мойсієнко А.К. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого ускладненого речення. Київ : ПП Я. Січовик, 2006. 240 с.
8. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
9. Плющ М.Я. Проблема відокремлення і відокремлених компонентів речення (семантико-синтаксичний і прагматичний аспекти) : [навч. посіб.]. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 92 с.
10. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
11. Сучасна українська мова: Синтаксис : [навч. посібн.] / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
12. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
13. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

ПРАКТИЧНИЙ МОДУЛЬ

Практичне заняття № 18

ВСТАВНІ КОМПОНЕНТИ РЕЧЕННЯ (2 год.)

Теоретичні питання

1. Поняття про вставні слова, сполучення слів, речення.
2. Морфологічне походження вставних компонентів.
3. Синтаксичні моделі вставних одиниць.
4. Розмежування вставних речень, словосполучень та вставних слів з урахуванням їх синтаксичної похідності.
5. Семантична диференціація категорії вставності.

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [навч. посібник]. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
3. Дудик П. С. Просте ускладнене речення : [підручник]. Вінниця : ВДПУ, 2002. 336 с.
4. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
5. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. І. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
6. Мойсієнко А.К. Структурно-семантична організація простого ускладненого речення. Київ : ВЦ «Київ. ун-т», 2006. 167 с.
7. Мойсієнко А.К. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого ускладненого речення. Київ : ПП Я. Січовик, 2006. 240 с.
8. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
9. Плющ М.Я. Проблема відокремлення і відокремлених компонентів речення (семантико-синтаксичний і прагматичний аспекти) : [навч. посіб.]. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 92 с.
10. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
11. Сучасна українська мова: Синтаксис : [навч. посібн.] / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
12. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
13. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Робота в аудиторії

1. Аналіз синтаксичних особливостей вставних компонентів, їхнього граматичного оформлення, семантики, функціонально-стилістичного застосування.
2. Вправи на розрізнення вставних слів, словосполучень та речень. Правильне інтонування вставних компонентів і розділові знаки при них.
3. Визначення семантичних груп вставних одиниць, їхнього морфологічного походження.

Самостійна робота додому

1. *Законспекуйте статтю:* Бондаренко О.В. Вставні слова, словосполучення, речення як елементи інфраструктури простого речення. *Наук. вісник ВДУ ім. Лесі Українки.* 2005. № 6. С. 189-198
2. *Знайдіть вставні слова і словосполучення, визначте їх значення та поясніть розділові знаки при них.*

І справді, француз Боплан приклав тут усього свого досвіду, щоб зробити Кодек неборимою фортецею (А. Коваль). Голуб, видно, втихомирився й заснув (У. Самчук). Кінь, здається, зупинився біля її хати (М. Стельмах). Марко ніколи не бачив на материнім виду таких крихітних сліз, напевне, старість чи лихоліття здрібнили їх, як здрібнювали все на світі (М. Стельмах). Здавалося, так і треба (У. Самчук). Тепер

повернули, без сумніву, до лісу (В. Близнець). Мабуть, нема уже на світі правди! Мабуть, вона уже за море уткла! (Є. Гребінка) Повиймавши хліб із печі, Катря оце вже, либонь, і вправила була (А. Головка). Може б, та щира, гарячая мова зломила зиму! (Леся Українка).

3. *Знайдіть вставні слова і речення, виділіть їх комами.*

Треба хліба людині й металу треба музики і п'єдесталу, та мабуть над усе до загину треба віри людині в людину (В. Забаштанський). Здається гори перевертав би й не чув втоми (М. Коцюбинський). Виходить немає нічого не можливого для людини, її розуму й сили (С. Голованівський). Ідуть дівчата в поле жати та знай співають ідучи (Т. Шевченко). Може ви чули, як пахне земля? (Т. Масенко) Я люблю, як буває осінню пахне яблуками у хаті (А. Малишко). День побратався нарешті з погодою, в небо підніс малинові знамена (А. Малишко). Чисте небо не налягало на гори, а навпаки своєю високою легкою синявою довершувало, гармонійно доповнювало їх (О. Гончар).

Практичне заняття № 19

ВСТАВЛЕНІ КОНСТРУКЦІЇ У СТРУКТУРІ УСКЛАДНЕНОГО РЕЧЕННЯ (2 год.)

Теоретичні питання

1. Принципи розмежування категорій вставності і вставленості.
2. Синтаксичні моделі вставлених речень.
3. Вставлені словосполучення та слова, їх походження і морфологічне вираження.
4. Розрізнення синонімічних конструкцій із вставленими та відокремленими компонентами.

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [навч. посібник]. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
3. Дудик П. С. Просте ускладнене речення : [підручник]. Вінниця : ВДПУ, 2002. 336 с.
4. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
5. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. І. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
6. Мойсієнко А.К. Структурно-семантична організація простого ускладненого речення. Київ : ВЦ «Київ. ун-т», 2006. 167 с.
7. Мойсієнко А.К. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого ускладненого речення. Київ : ПП Я. Січовик, 2006. 240 с.
8. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
9. Плющ М.Я. Проблема відокремлення і відокремлених компонентів речення (семантико-синтаксичний і прагматичний аспекти) : [навч. посіб.]. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 92 с.
10. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
11. Сучасна українська мова: Синтаксис : [навч. посібн.] / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
12. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
13. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Робота в аудиторії

1. Визначення вставлених одиниць, їхніх особливостей у граматичному оформленні, в семантиці, у функціонально-стилістичному застосуванні.
2. Вправи на розрізнення вставних та вставлених компонентів.
3. Синтаксичний аналіз простих речень, ускладнених вставними та вставленими конструкціями.

Самостійна робота додому

1. *Доберіть із текстів різних стилів по 10 речень із вставними і вставленими компонентами. Поясніть розділові знаки.*
2. *Дайте письмову відповідь на питання:* Стилістична роль вставних і вставлених одиниць в різних стилях мовлення.
3. *Виконайте синтаксичний аналіз речень.*

Але доля звела нас дуже близько і, повірите, здружила (Ю. Збанацький). Степ, оповитий тишею, дихав пахощами росяних трав (П. Панченко). Звідси, особливо вночі, в усій своїй величі й красі виступає древній Київ. Ніхто руки мені не стисне в землі холодній і німій (О. Олесь).

Практичне заняття № 20

ЗВЕРТАННЯ У СТРУКТУРІ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ (2 год.)

Теоретичні питання

1. Сучасне функціональне вчення про вокатив.
2. Морфологічні та лексико-семантичні способи вираження звертань.
3. Місце звертання у структурі речення.
4. Інтоніяція та розділові знаки при звертаннях.

Література

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [навч. посібник]. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
3. Дудик П. С. Просте ускладнене речення : [підручник]. Вінниця : ВДПУ, 2002. 336 с.
4. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
5. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. I. – Горлівка : ГДППМ, 2004. 227 с.
6. Мойсієнко А.К. Структурно-семантична організація простого ускладненого речення. Київ : ВЦ «Київ. ун-т», 2006. 167 с.
7. Мойсієнко А.К. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого ускладненого речення. Київ : ПП Я. Січовик, 2006. 240 с.
8. Ожоган В.М. Синтаксис української мови : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.
9. Плющ М.Я. Проблема відокремлення і відокремлених компонентів речення (семантико-синтаксичний і прагматичний аспекти) : [навч. посіб.]. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 92 с.
10. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
11. Сучасна українська мова: Синтаксис : [навч. посібн.] / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
12. Тихоша В., Олексенко В., Гайдученко Г., Нагіна В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Українське видавництво, 2009. 287 с.
13. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Робота в аудиторії

1. Визначення звертань, їхніх особливостей у граматичному оформленні, в семантиці, у функціонально-стилістичному застосуванні.
2. Вправи на виділення звертань в реченні, визначення способів їх вираження.
3. Синтаксичний аналіз простого речення, ускладненого звертанням.

Самостійна робота додому

1. *Законспекуйте статтю:* Москаленко О.І. Речення з звертаннями і вставними словами. *Все для вчителя*. 2002. № 8. С. 21-26.
2. *Знайдіть звертання. Чим вони виражені? Поясніть розділові знаки при них.*
Що, братику, посієш, те й пожнеш (Л. Глібов). Любая, милая, чи засмучена ти ходиш, чи налита щастям вкрай? (П. Тичина). Куди ти мчиш, куди летиш, моїх поривів птице рання? (А. Малишко). Яка ж гірка, о Господи, ця чаша (М. Зеров).
3. *Зробіть синтаксичний аналіз речень.*
Мово! Пресвята Богородице мого народу! З чорнозему, рясту, любистку, м'яти, євшан-зілля, з роси, з дніпровської води, від зорі і місяця народжена! (К. Мотрич)

МОДУЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ВСТАВНІ КОМПОНЕНТИ РЕЧЕННЯ

Теми

З історії вчення про вставні одиниці
Розмежування вставних речень, словосполучень та вставних слів
Пунктуація при вставних словах і словосполученнях.

Види і форми роботи

Підготувати презентацію на тему «Історія вивчення вставних одиниць у лінгвістиці»
Опрацювати теоретичні питання, виконати вправи
Дібрати з різностильових текстів ілюстративний матеріал (20 речень) до теми

Література

1. Кадомцева Л.О. Сучасна українська мова: Синтаксис простого речення. Київ : Вища школа, 1985. С. 104-110.
2. Каранська М.У. Синтаксис сучасної української літературної мови. Київ : НМК ВО, 1992. С. 159-166.
3. Мірченко М.В. Функціональний аналіз синтаксичних одиниць (словосполучення, просте речення). Київ : ІЗМН, 1997. С.89-92.
4. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови: Підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2004. С. 166-169.

Законспекуйте

Слинько І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. Київ : Вища школа, 1994. С. 375-403

Завдання

1. *Підготувати презентацію на тему «Історія вивчення вставних одиниць у лінгвістиці»*
2. *Дібрати з різностильових текстів ілюстративний матеріал (20 речень) до теми*

ВСТАВЛЕНІ КОНСТРУКЦІЇ У СТРУКТУРІ УСКЛАДНЕНОГО РЕЧЕННЯ

Теми

Поняття про вставлений текст
Вставлені речення. Розділові знаки при вставних і вставлених реченнях
Стилістичне використання вставних, вставлених компонентів

Види і форми роботи

Опрацювати теоретичні питання, виконати вправи
Дібрати з різностильових текстів ілюстративний матеріал (20 речень) до теми, проаналізувати дібрані приклади

Література

1. Кадомцева Л.О. Сучасна українська мова: Синтаксис простого речення. Київ : Вища школа, 1985. С. 104-110.
2. Каранська М.У. Синтаксис сучасної української літературної мови. Київ : НМК ВО, 1992. С. 159-166.
3. Слинько І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. Київ : Вища школа, 1994. С. 375-403.
4. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови: Підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2004. С. 169-171.

Завдання

1. Дібрати з різностильових текстів ілюстративний матеріал (20 речень) до теми, проаналізувати дібрані приклади
2. Складіть по 3 речення зі вставними та вставленими конструкціями, об'єднавши їх спільною темою «Херсонщина – туристична родзинка Півдня України».

ЗВЕРТАННЯ У СТРУКТУРІ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ

Теми

Історія і сучасний стан вчення про звертання
Стилістична роль звертань
Семантико-синтаксичні функції речень-звертань

Види і форми роботи

Скласти анотації до поданих джерел
Дібрати з різностильових текстів ілюстративний матеріал (20 речень) до теми, проаналізувати дібрані приклади
Підготувати презентацію на тему «Семантико-синтаксичні функції речень-звертань»

Література

1. Кадомцева Л.О. Українська мова: Синтаксис простого речення. Київ : Вища школа, 1985. С. 62.
2. Каранська М.У. Синтаксис сучасної української літературної мови. Київ : НМК ВО, 1992. С. 146-150.
3. Слинько І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. Київ : Вища школа, 1994. С. 404-416.
4. Мірченко М.В. Функціональний аналіз синтаксичних одиниць (словосполучення, просте речення). – Київ : ІЗМН, 1997. С.93-94.
5. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови: Підручник. – Київ : Видав. центр «Академія», 2004. С. 171-176.

Завдання

1. Підготувати презентацію на тему «Семантико-синтаксичні функції речень-звертань»
2. Дібрати з різностильових текстів ілюстративний матеріал (20 речень) до теми, проаналізувати дібрані приклади

ПИТАННЯ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття про ускладнене просте речення, напівпредикативні відношення в ньому.
2. Основні різновиди ускладнених речень.
3. Диференційні ознаки однорідних членів речення.
4. Засоби вираження однорідності. Семантико-синтаксичні відношення у межах однорідних членів речення.
5. Узагальнюючі слова при однорідних членах речення.
6. Питання про речення з однорідними присудками в науковій літературі.
7. Критерії розмежування простих ускладнених речень з однорідними присудками та складних поліпредикативних конструкцій.
8. Однорідність головних членів односкладних речень як лінгвістична проблема.
9. Принципи розмежування однорідних і неоднорідних означень.
10. Однорідність додатків і обставин.
11. Відокремлення як багатоаспектне синтаксичне та значеннєво-стилістичне явище.
12. Загальні та часткові умови відокремлення другорядних членів.
13. Напівпредикативні відношення при відокремленні.
14. Умови відокремлення узгоджених означень.
15. Умови відокремлення неузгоджених означень.
16. Прикладка як різновид означення. Відокремлення прикладок.
17. Засоби вираження непоширених і поширених відокремлених прикладок. Пунктуація.
18. Умови відокремлення обставин, пунктуація при їх відокремленні.
19. Умови відокремлення додатків, пунктуація при їх відокремленні.
20. Історія та сучасний стан учення про уточнюючі слова та звороти.
21. Історія та сучасний стан учення про вставні одиниці.
22. Семантичні групи вставних одиниць.
23. Синтаксичні особливості вставних компонентів.
24. Морфологічні засоби вираження вставних слів.
25. Поняття про вставлені компоненти речення, історія та сучасний стан їх вивчення.
26. Принципи розмежування категорій вставності та вставленості.
27. Історія та сучасний стан учення про звертання.
28. Значення та способи вираження звертання, його місце в реченні. Інтонація при звертанні.
29. Порівняльні звороти в простому ускладненому реченні, їх типи.
30. Критерії розрізнення простих ускладнених речень з порівняльними зворотами та складнопідрядних порівняльних конструкцій.